

TERDIK SZILVESZTER

Révész György

festőművész
(1821–1875)

19. SZÁZADI GÖRÖGKATOLIKUS FESTŐINK KÖZÜL RÉVÉSZ GYÖRGY NEVE KEVESEKNEK CSENG ISMERŐSEN. ELFELEDETTSÉGE EGYRÉSzt ANNAK KÖSZÖNHETŐ, HOGY A KORSZAK MŰVÉSZETÉVEL FOGLALKOZÓ SZAKIRODALOMBAN EGY-KÉT TÖMÖR MONDATON KÍVÜL KEVÉS SZÓ ESİK RÓLA, MÁSRÉSzt A TEMPLOMAINK SZÁMÁRA KÉSZÜLT MŰALKOTÁSAINAK JAVA ELPUSTULT, VAGY HA MÉGIS FENNMARADT VALAMI, AZ ALKOTÓ SZEMÉLYÉNEK EMLÉKE MÁRA ELHOMÁLYOSULT. MOST EGY FOLYAMATBAN LÉVŐ KUTATÁS EREDMÉNYEIBŐL VÁZOLOM FEL RÖVIDEN, HOGY MIT IS LEHET TUDNI RÉVÉSZ MUNKÁSSÁGÁRÓL.

1. kép

Egyesek szerint Ungváron született, azonban a Vasárnapi Ujságban halála évében megjelent rövid emlékező cikk szerint a szegény családból származó gyermek tehetségére timári parókusa figyelt fel, ami alapján arra következtethetünk, hogy gyermekkorát a Tisza-parti faluban töltötte, de az is lehet, hogy ott született. A parókus ajánlására Popovics Bazil munkácsi püspök (1837–1864) karolta fel a fiatal fiút. A rövid nekrológ a püspökön kívül Bernáth Zsigmond (1790–1881) országgyűlési képviselőt, főispánt említi még, mint a festő pártfogóját. Támogatásuknak köszönhető, hogy 1843-ban, huszonkét évesen be tudott iratkozni a bécsi képzőművészeti akadémiára. Hazatérte után öntudatosan csak „academiai képvisőnek” titulálta magát.

Bécsi tanulmányairól nem sokat tudunk, talán ekkoriban jutott el Itáliába is, amiről a már idézett nekrológ emlékezik meg. Úgy tűnik, hogy Révész csupán egy évet maradt Bécsben, ugyanis levéltári adatok szerint 1844 szeptemberében a munkácsi püspök jóváhagyásával már az Ung vármegyei Rákó ikonosztázionjának festésére szerződött. A következő két évben az oroszkomoróci és a pászikai ikonosztázionok festésével kapcsolatban is felmerül a neve.

Révész Bécs után valószínűleg Ungváron telepedett le, legalábbis a levéltári források alapján ez sejthető. Feltehetően abban reménykedett, hogy a püspöktől megbízásokat kap, s idővel kinevezik az ekkoriban már betegeskedő Mankovics Mihály (1785–1853) egyházmegyei festő posztjára.

Ebből az időszakból a bodrogszerdahelyi ikonosztázionra festett képei maradtak fenn eredeti helyükön (1. kép). Az ikonosztázion állványzatát, díszítve még 1842-ben faragta Molnár Demeter, feltehetően ezek után csak az üres fatáblák „díszítették” az együtttest. A helyi parókus 1846. június 17-én kelt levelében arra kérte a püspököt, hogy ajánljon mestert a képek megfestésére. Popovics Révést ajánlhatta, mert a parókia irattárában fennmaradt számadáskönyv bejegyzései szerint – amelyek segítségével az egész munka menete jól nyomon követhető – augusztus 20-án „Révész György Unghvári képírónak Iconostás festéséért előlegesen” 125 rajnai forintot adtak. Szeptember 9-én „Unghvárra képíróhoz képekkel menesztett harangozó részére úti költség” címén 30, majd pontosan egy hónappal később az „Iconosztáztól képek leszedésekor asztalosnak, 's három segítő kovácsnak áldomásért” 28 krajcárt fizettek. Valószínűleg arról van szó, hogy a képeknek szánt üres fatáblákat ekkor szerelték le és szállították a festőhöz. A harangozó először a könnyen leszedhető, alsó táb-

lákat vihette el. Egy év múlva, 1847. december 13-án a „Pictornak” még 250 rajnai forintot adtak. A festő már korábban meghozhatta kész műveit, mivel december 2-án, a „Pictor eljövetelkor, képek elhozatalával” újabb áldomást ittak: az ekkor elfogyasztott 2 icce bor és „egy

meszely pályinka” összesen 58 krajcárjába került. Az 1847-es kiadások összesítéséből kiderül, hogy ezen felül adtak még neki 179 forintot is két részletben.

A bodrogszerdahelyi ikonosztáz a Munkácsi Egyházmegyében megszokott formát követi: a négy alapkép és a díszes királyi ajtó felett az ünnepek, majd az apostolok, végül a próféták sora következik, az oromzatot a keresztrefeszítés csoportja koronázza. Révész a korszak ízlésének megfelelően a bécsi és itáliai útja során megismert reneszánsz és barokk vallásos témájú festészet főműveit tekintette követendő mintának. Képein hangsúlyosak és szépen kidolgozottak a tájrészletek, színhasználata harmonikus. A Szent Miklós-kép tradicionálisnak mondható (2. kép), érdekes azonban a Mennybemenetelt ábrázoló tábla, amelyen az égbe emelkedő Krisztus alatt eltörpülve, madárperspektívából látszik az apostolok csoportja (3. kép). Kedves részlet még a királyi ajtón festőként ábrázolt Szent Lukács-kompozíció (4. kép).

5. kép

6. kép

Révész stílusa azonban nem tetszett mindenkinek. 1847. április 21-én a püspöknek írt levelében nehezményezi, hogy a rákóiak kérésére a káptalan szakértőkkel akarja megvizsgáltatni ottani munkáját, mert valami hiányosságot észleltek. Ennek kapcsán kéri a püspöktől: legyenek tekintettel arra, hogy a festőnek saját kora ízlése szerint kell dolgoznia.

Ebben az évben dolgozott Popovics püspök megbízásából az ungvári püspöki kápolnában is, a kész képekért járó honoráriumot 1847 februárjában vette fel, egy hónap múlva a falak festéséhez is hozzáfogott. Ez a kápolna a székesegyház északi sekrestyéje feletti oratóriummal lehet azonos, Révész munkáiból ma már nincs ott semmi.

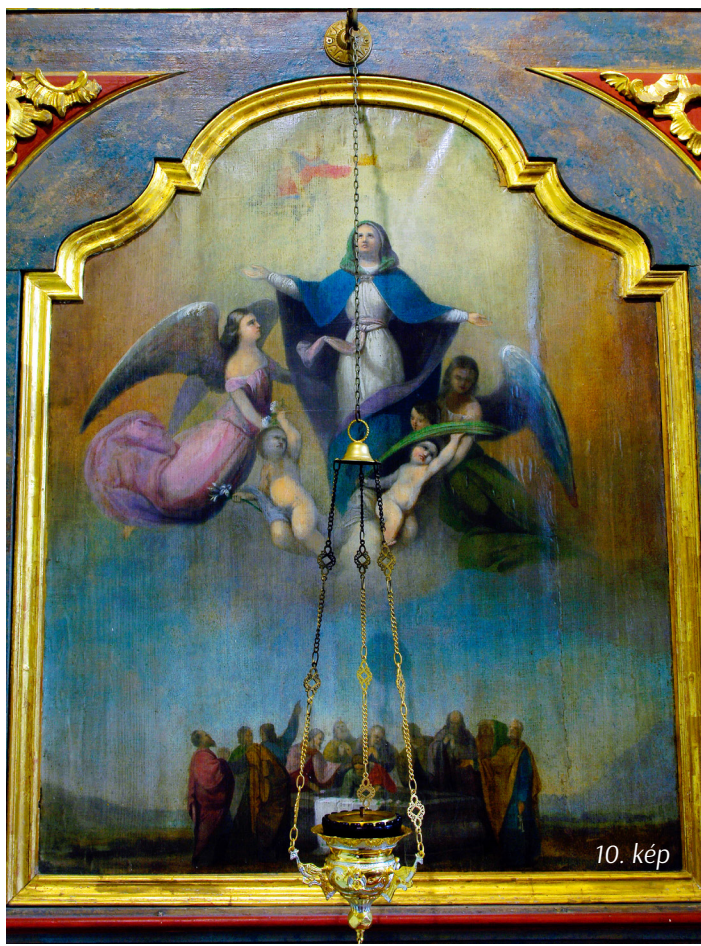
Ezekben az években festhette az alsóhrabóci templom ikonosztázát is, amelynek képei nagyon sok formai egyezést mutatnak a bodrogszerdahelyi táblákkal. Az alsóhrabóci képállvány a 20. század második felében a nagymihályi múzeum gyűjteményébe került, ahol restaurálása jelenleg folyik.

Révész aktív szerepet vállalt az 1848-49-es szabadságharcban is. Erről keveset tudunk, a számonkérés megúsásáról viszont a Művészet hasábjain Kacziány Ödön (1852–1933) festő jegyzett fel anekdotikus történeteket, amelyeket 1869-ben Münchenben hallott, ahol személyesen is találkozott Révészszel:

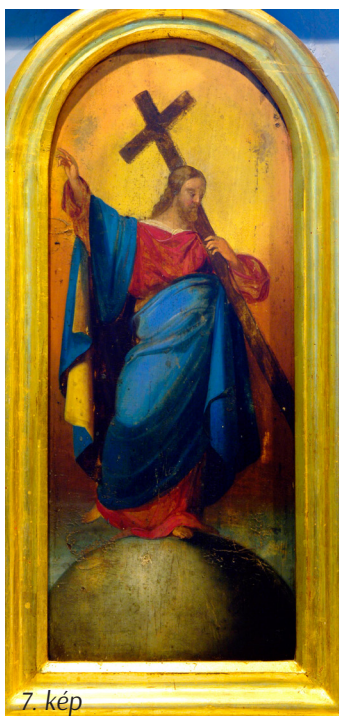
„A Münchenben élő magyar festőművészek közt, mint igen eredeti tősgyökeres öreg piktör nagy kedveltségnek örvendett Révész György. Mi Gyurka bácsinak hívtuk. Kedélyes szíves öreg úr volt, a kassai Klimkovics piktornak jó pajtása s a Piloty-iskolának lelkes tisztelője. Sokszor meghívott minket estére sült szalonnára, a sört felváltva hozattuk, ilyenkor igen élénken mesélt negyvennyolcraól s nagyokat húzva a sörből kesergett a világosi fegyvertételén. Ő negyvennyolcban kapitány volt s Világos után tovább piktorkodott. Visszament Kassára s hogy mint volt honvéd ment legyen az üldöztetéstől, fufangos bácsi módjára, a zsandár-kaszárnyában bérelt hónapos szobát. Itt nyugodtan festegette a bús hazafiak meg a zsandártisztek arcképeit. Mikor aztán elmúlt a vészterhes idő, megmondhatta szállásadó gazdájának a zsandárkapitánynak, csodálkozó kérdésére, hogy igenis, ő az a sokat kurrentált Révész György, a volt honvéd-kapitány.”

Valószínűleg '48-as szereplésének köszönhető, hogy Mankovics halála után nem nyerhette el az egyházmegyei festő címet. Később rendszeresen szerepelt a pesti Műegylet kiállításain, közben kapott egyházi megrendeléseket is. 1859-ben a bácsaranyosi ikonosztázion festésére nyert engedélyt a munkácsi püspöktől, de hogy mennyi idő alatt és mennyiért dolgozott itt, egyelőre nem ismert, mert az egyházközség számadáskönyvei éppen ezekből az évekből hiányoznak.

Sátoraljaújhelyen 1862-ben a görögkatolikus templom főoltárára festette meg a Szentháromságot (a három isteni személyt külön mezőben) (7–9. kép). Az oltárasztal előlapján Noé áldozatát helyezte el (6. kép), ekkor kifestette a szentély falait is, ami mára elpusztult. Az oltár faragását Kassán készítette Klimkovics Flóris, a munkát 1863-ban fejezték be. Az ikonosztázionba negyedik alapképként Szűz Mária mennybevitelét festette meg (10–11. kép).

10. kép

7. kép

8. kép

9. kép

Révész dolgozott Hajdúdorogon is, a főoltár számára egy Utolsó vacsorát alkotott (5. kép). A kiegyezés után egy évvel, 1868-ban azzal bízták meg, hogy a karzat fölötti boltozatra fesse meg a Szent István lerombolja a bálványokat című kompozíciót (12. kép). A téma ikonográfiajának gyökerei még a barokkba nyúlnak vissza, de Révész jó barátja, Klimkovics Ferenc (1825–1890) is több ilyen témájú festményt alkotott, amelyeket Révész jól ismerhetett.

Az 1930-as években lemeszelt hajdúdorogi falkép középtengelyében egy monumentális kereszt állt, melynek egyik oldalán jobbjával a kereszt felé mutató Szent István, a sógora, II. Henrik német császár és más előkelők voltak. Közvetlenül a kereszt körül bizánci ruhás püspökök alkottak koszorút, a királlyal szemben magyar nemesek csoportja bontakozott ki. A falkép szélein a kereszt irányába térdet hajtó, megtérő magyarok keretítették a kompozíciót.

A festmény egyértelművé akarta tenni, hogy Szent István korában a magyarok között a bizánci térítők is jelen voltak.

Érdekes egybeesés, hogy a festmény készítésének évében, pontosan 1868. április 16-án, első alkalommal gyűltek össze a görögkatolikus magyarok képviselői „egyetemes gyűlésre” a város templomában. Farkas Lajos városi hadnagy, szintén ’48-as honvéd szervezte az eseményt, hogy a magyar liturgikus nyelv engedélyezését sürgessék az illetékes egyházi és állami szerveknél. Ekkor valószínűleg még nem volt kész Révész műve, mivel Farkas Lajos nem utal rá. A hajdúdorogi falkép jelentősége abban áll, hogy ez volt az első monumentális, magyar és görögkatolikus Szent István-ábrázolás.

11. kép

12. kép

Révész ezekben az években Münchenben is élt és dolgozott. 1874-ben két képet ajándékozott a kassai Felső-magyarországi Múzeumnak. Utolsó éveiben már Sátoraljaújhelyben is feltűnik, ahol öccse, Révész András és családja élt. A gyászjelentése szerint 1875. augusztus 10-én reggeli 11 órakor hunyt el, az anyakönyvi bejegyzésből tudható, hogy nem Újhelyben, hanem Balsán. „A boldogultnak hült tetemeit” két nappal később, délután 4 órakor helyezték örök nyugalomra a sátoraljaújhelyi görögkatolikus temetőben.